

บาติกแดนใต้ร่วมสมัย สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

Contemporary Southern Batik to Sustainable Development

ฐากร ถาวรโชติวงศ์
Takorn Tavornchotivong

บทคัดย่อ

ผ้าบาติก ถือเป็นงานศิลปะทางสิ่งทอแขนงหนึ่งที่มีความโดดเด่น จนได้รับการแพร่หลายจนกลายเป็นที่นิยมของผู้บริโภค การทำผ้าบาติกในทุกวันนี้ไม่ได้ถูกจำกัดหรือมีฐานการผลิตในภูมิภาคทางใต้ของประเทศไทยเพียงอย่างเดียว แต่ได้กระจายไปยังภูมิภาคต่างๆ และถูกปรับเปลี่ยนกรรมวิธีการผลิตรวมไปถึงภูมิปัญญาให้เข้ากับภูมิกษณัณณ์ๆ ในการจัดทำโครงการวิจัยนี้ ผู้จัดทำจะพูดถึงการพัฒนาภูมิปัญญาการทำผ้าบาติกในภูมิภาคทางภาคใต้ของประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งเป็นจุดกำเนิดการรับรองความรู้ในเรื่องของศาสตร์การทำผ้าบาติกเข้ามาในประเทศไทยเป็นพื้นที่แรก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีโครงการต่างๆจากหน่วยงานของรัฐบาลเกิดขึ้น ที่จัดให้ผู้เชี่ยวชาญและนักออกแบบได้เข้าไปทำการช่วยเหลือผู้ประกอบการในการพัฒนาผ้าบาติกภาคใต้มากมาย แต่ผู้จัดทำโครงการมองเห็นว่าการพัฒนาดังกล่าวเป็นเพียงการพัฒนาฝีมือของผู้ประกอบการและลดทลายให้มีความร่วมสมัยเสียเป็นส่วนใหญ่ การทำหัตถกรรมประเภทนี้ยังมีปัญหาที่เป็นปัจจัยในการเกิดอุปสรรคการผลิตอยู่อีกหลายประการ ทั้งระยะเวลา ภูมิประเทศ และภูมิอากาศ ผู้จัดทำจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการผลิต มากกว่าการพัฒนาลดทลายให้ร่วมสมัย และได้ให้นำหนักในส่วนของการวิจัยพัฒนาไปที่กรรมวิธีการผลิต หรือสิ่งที่เราเรียกกันว่า “เทคนิค” แทน เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ สำหรับการเป็นตัวเลือกให้ผู้ประกอบการหยิบนำไปใช้ในการผลิตผลงานได้เหมาะสมกับช่วงเวลา หรือโอกาส และเผยแพร่เป็นองค์ความรู้ที่สามารถต่อยอดได้กับผู้ประกอบการทั่วทุกพื้นที่ภาคใต้ ไม่เฉพาะเจาะจงไปที่ผู้ประกอบการเจ้าใดเจ้าหนึ่ง นอกจากนี้แล้วกระบวนการทางหัตถกรรมนี้ ถึงแม้ว่าจะมีกำลังการผลิตที่ไม่ใหญ่โตเหมือนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม แต่ก็ยังจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงกระแสโลก ที่หันมาพูดถึงความยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเด็นนี้จะเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ด้วยเช่นกัน การจัดทำโครงการวิจัยนี้จึงมีความมุ่งหวังว่าจะเป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการในการผลิตผลงานให้เกิดงานบาติกภาพลักษณ์ใหม่ๆ และมีความร่วมสมัยในหลากหลายมิติ ไม่ใช่แค่การพัฒนาเพื่อให้เกิดลวดลายที่สวยงามขึ้นเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

คำสำคัญ : ผ้าบาติก ความยั่งยืน ความร่วมสมัย

Abstract

Batik is recognized as one of the textile arts, which is outstanding and later become popular among the consumers. Currently, Batik manufacture is not only limited or has the specific manufacturing base in the South of Thailand, but also become widespread nationwide and blended with the wisdom of different regions. In this project, the researcher will mention the development in

---

อาจารย์, ภาควิชาการออกแบบเครื่องแต่งกาย คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 31 ถนนพระลาน แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
Department of Fashion Design , Faculty of Decorative Arts , Silpakorn University
31 Na Pralan Rd., Phra Borom Maha Ratchawang, Phra Nakhon, Bangkok 10200

wisdom of Batik production in the South of Thailand only, as such region is the first place in Thailand that accepts the knowledge of Batik production science. Presently, even if there are plenty of government projects for the specialists and designers to participate in assisting the local artisans in Southern Batik development, the researcher notices that such projects are mostly to develop the skill of artisans, and textile to be more contemporary. This kind of manufacturing is also impeded by many factors, for example, time, topography, and climate. Therefore, the researcher recognizes the importance of knowledge development in manufacturing, rather than pattern development to be more contemporary. In addition, the researcher concentrates on the production process in the part of development research, which is recognized as “Technique,” instead. By doing so, the researcher can help to further expand the knowledge for the artisans to produce and select the technique for the different periods or occasions, and spread such expandable knowledge throughout the region, not only for the specific group of artisans. Even though this process of manufacturing is not considerable as factory production, it is required to consider the global trend that is emphasising sustainability and eco-friendliness. This idea is also one of the constructs in this knowledge development. This project research aims to benefit the artisans in Batik production to create novel image of Batik and multi-dimensional contemporariness, not only to develop for the beautiful patterns.

Keywords : Batik Sustainable Contemporary

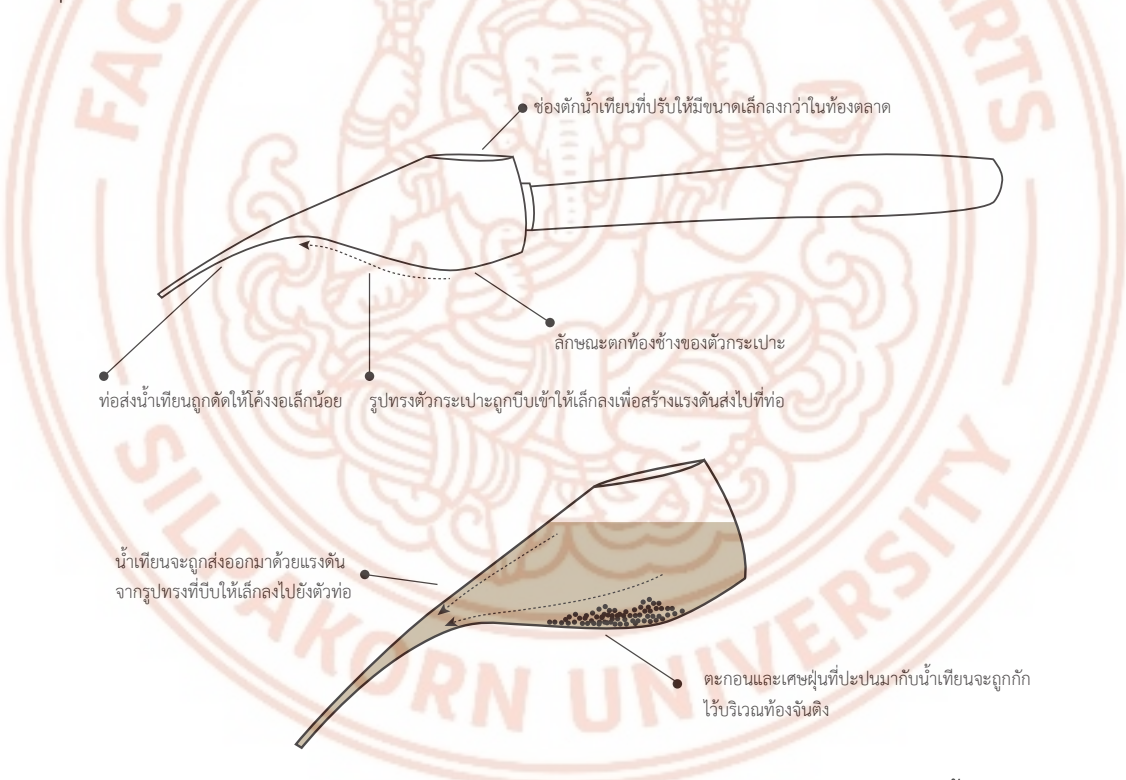
บทนำ(Introduction)

การทำงานผ้าบาติก ของพื้นที่ภาคใต้ประเทศไทยในปัจจุบัน ได้พัฒนาและก้าวหน้าไปมาก หลายผู้ประกอบการสามารถสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าที่ถือได้ว่าสวยงามและร่วมสมัยจนเกิดความแตกต่างกว่างานผ้าดึกในอดีต เนื่องจากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา งานบาติก เป็นหนึ่งงานหัตถกรรมที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มนักท่องเที่ยว และนักวิชาการเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมาจะไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศไทยมากนัก ด้วยวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรค covid-19 อาจเป็นเพราะในปัจจุบัน ความนิยมที่จะสวมใส่เครื่องแต่งกายที่ผลิตด้วยผ้าไทยมีความต้องการมากขึ้น และงานบาติก ก็ถือเป็นผ้าไทยที่มีราคาเหมาะสม จับต้องได้ง่ายกว่าประเภทผ้าทอ ทั้งจากเส้นไหม และเส้นฝ้าย รวมถึงมีการส่งเสริมและผลักดันจากหน่วยงานต่างๆให้มีการประกวดจากชุมชนต่างๆ ส่งผลให้งานบาติกในปัจจุบันกลายเป็นที่รู้จักกันมากกว่าเดิม แต่ถึงผ้าบาติกจะถูกพัฒนาให้มีรูปแบบร่วมสมัยและสวยงามมากขึ้นเพียงใด ตัวผู้เขียนเองกลับมองว่างานผ้าบาติกถูกพัฒนาให้ดีขึ้นเพียงแคในเรื่องของรูปแบบลวดลายเพียงเท่านั้น ทั้งที่ในกระแสนิยมปัจจุบัน งานออกแบบประเภทต่างๆจะถูกเชื่อมโยง และวางแนวทางให้เกิดความยั่งยืน เพื่อให้ตอบสนองกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทั่วโลกกำลังได้รับผลกระทบอยู่ หากมองลงไปให้ลึกถึงกระบวนการผลิต จะพบว่ามีปัญหาในเรื่องวัสดุที่เป็นพิษต่อร่างกาย วิธีการสร้างงานที่ยังไม่ตอบโจทย์กับเวลาที่จำกัด ซึ่งปัญหาเหล่านี้ สามารถถูกแก้และพัฒนาให้ดีขึ้นได้โดยไม่ต้องเข้าไปเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาดั้งเดิม หรือวิถีชีวิตที่ผู้ประกอบการเป็นอยู่ ผู้เขียนจึงมีความต้องการที่จะศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตผ้าบาติกเชิงลึก เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการผลิตผ้าบาติกของผู้ประกอบการ ทั้งในเรื่องอุปกรณ์ต่างๆ สี และเทคนิคการผลิต แล้วนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ และปรับให้เป็นปัจจุบัน ซึ่งจะไม่ให้กระทบกับองค์ความรู้เดิม โดยการนำมาทำการทดลองบนเนื้อผ้าต่างๆ เพื่อจัดเป็นชุดองค์ความรู้ที่ผู้เขียนคิดค้นขึ้นเอง แล้วจึงนำไปเผยแพร่ให้กับผู้ประกอบการผ้าบาติกในพื้นที่ภาคใต้ เพื่อให้ผู้ประกอบการที่สนใจนำไปทำตามและประยุกต์ใช้ โดยมีความมุ่งหวังว่าจะช่วยปรับเปลี่ยน

กระบวนการผลิตบางขั้นตอน ให้มีความซับซ้อนน้อยลง แต่มีความสวยงามร่วมสมัยเพิ่มมากขึ้น และกลายเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการผลิตที่ยั่งยืนและสามารถเผยแพร่ได้

ความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์จันตึง

จันตึง คืออุปกรณ์สำหรับการวาดและเขียนเทียนลงบนผ้า มีรูปร่างลักษณะเหมือนกระเปาะที่บรรจุของเหลวได้ เพื่อเอาไว้สำหรับตักน้ำเทียน ที่ปลายกระเปาะจะมีท่อเล็กๆสำหรับส่งน้ำเทียนลงไปเพื่อถ่ายเทลงบนผ้า การที่เส้นเทียนจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของท่อนี้ ซึ่งในท้องตลาดที่ขายกันทั่วไปจะมี 4 ขนาด หรือจะเรียกว่าเบอร์ได้แก่ เบอร์ 0 , 1 , 2 และ 3 มีด้วยกัน 2 ลักษณะคือ ลักษณะรูปทรงกระเปาะ และลักษณะรูปทรงร่องเท้า แต่สำหรับผู้ประกอบการผลิตผ้าบาติกในภาคใต้บางเจ้านั้น มีการผลิตจันตึงขึ้นมาเพื่อไว้ใช้งานด้วยตนเอง ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างจากในท้องตลาด และจันตึงที่ผลิตขึ้นมาเอง จะเข้ากับลักษณะการใช้งานของผู้ประกอบการแต่ละคนแตกต่างกันไป รูปแบบการทำงานของจันตึง จะเป็นรูปแบบที่เกี่ยวกับระบบแรงดันน้ำเหมือนการที่ของเหลวไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ การที่ปากทางยิ่งแคบ จะยิ่งให้ของเหลวมีแรงดันที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงต้องเพิ่มความโค้งให้ท่อส่งเล็กน้อย เพื่อชะลอการไหลของของเหลวให้พอเหมาะกับการใช้งาน ตรงส่วนกระเปาะตักน้ำเทียน ท้องกระเปาะจะต้องมีลักษณะดกท้องข้างเล็กน้อยเพื่อกักตะกอนหรือเศษฝุ่นที่ผสมอยู่ในน้ำเทียน เพื่อไม่ให้ไหลออกไปพร้อมน้ำเทียน เนื่องจากจะทำให้เส้นตึงเกิดปัญหาการอุดตันได้ในภายหลัง ส่วนของท่อส่งน้ำเทียนจะยาวกว่าในท้องตลาดเพื่อต้องการที่จะตัดให้โค้งงอเล็กน้อย

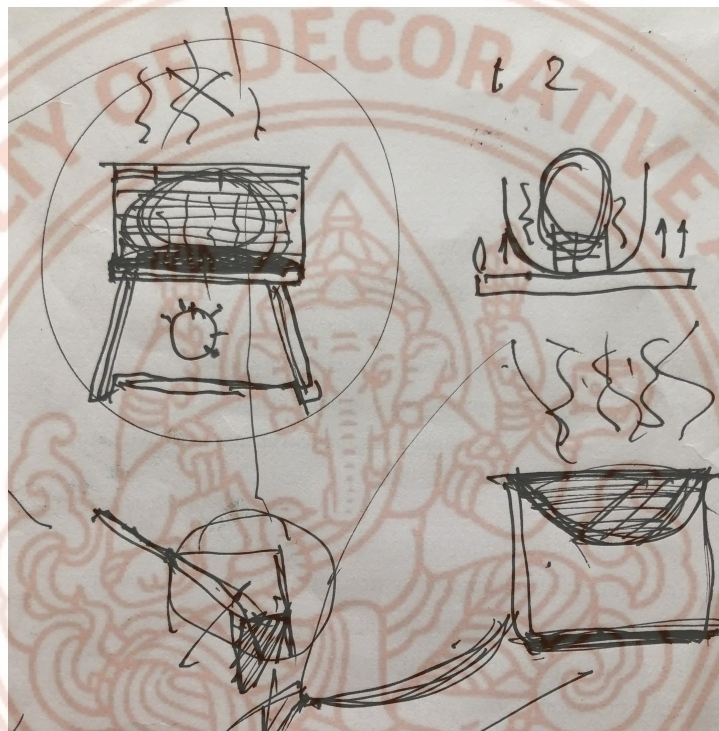
รูปที่ 1 รูปภาพที่คล้ายแสดงหลักการทำงานจันตึงที่คุณสิริชัยผลิตขึ้น

ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

ความรู้เกี่ยวกับเทียนเขียนผ้า

เทียนสำหรับใช้ทำงานบาติกส่วนมากแล้วเกิดจากการผสมขี้ผึ้งและพาราฟินเข้าด้วยกัน โดยพาราฟินเป็นเทียนสังเคราะห์ที่ผสมเข้าไปเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำเทียน ในส่วนของวัตถุดิบนั้น คุณสิริชัยใช้ของที่มีอยู่ในท้องตลาดทั่วไป แต่พิเศษตรงการเก็บรักษา คือ คุณสิริชัยไม่เคยใช้หม้อต้มเทียนไฟฟ้าในการทำงานบาติก แต่เป็นการใช้เตาอู้นแทน เนื่องจาก

ความร้อนของเทียนมีผลอย่างมากในการเขียนเส้นเทียน หากเทียนมีความร้อนไม่เหมาะสมต่อลักษณะการใช้งาน อาจส่งผลเสียให้เส้นเทียนเสียหายเช่น เส้นเทียนขาดระหว่างเขียนลงบนผ้า เส้นเทียนไม่คม หรือเส้นเทียนใหญ่เกินความควบคุม เนื่องจากเทียนร้อนเกินไป ดังนั้นการใช้เตาอุ่น จึงเป็นการควบคุมอุณหภูมิของหมึกเทียนและน้ำเทียน ให้มีอุณหภูมิเฉลี่ยที่อยู่ตลอดเวลา โดยที่อุณหภูมิจะไม่เคยปิดเตาอุ่นสำหรับเขียนเทียนเลย ดังนั้นน้ำเทียนในหม้อเทียนจะมีลักษณะข้นเหนียวกว่าปกติ ทำให้เส้นเทียนแน่น ลายเส้นที่ออกมาจึงคมชัด เนื่องจากการกระจายความร้อนของเตาอุ่นเกิดขึ้นบริเวณรอบข้างของหม้อเทียนก่อน จึงเป็นเหตุให้ความร้อนดันเนื้อเทียนรอบๆหม้อให้วิ่งเข้าสู่ใจกลางหม้อ และเราจะตักน้ำเทียนบริเวณใจกลางหม้อนั้นเพื่อใช้งาน บริเวณใต้หม้อจะเป็นเศษตะกอนที่ปะปนมา

รูปที่ 2 รูปประกอบการอธิบายของผู้ประกอบการ เรื่องการใช้เตาอุ่นน้ำเทียนเขียนบาติก
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

ความรู้เกี่ยวกับสีย้อมผ้า

สีย้อมที่ใช้สำหรับการทำผ้าบาติกส่วนมากในท้องตลาดจะเป็นสีรูปแบบผง โดยใช้กันหลักๆสองชนิดคือ สีย้อมรีแอคทีฟ ซึ่งเป็นสีเคมี มีโทนสีให้เลือกไม่มากนัก หากต้องการสีที่ไม่ใช่สีพื้นฐานต้องนำแต่ละสีมาผสมกันเอง ขยายในรูปแบบซังกิไลชายแล้วบรรจุใส่กระปุก อีกชนิดหนึ่งคือสีผงสำเร็จรูปยี่ห้อ YOHAN ซึ่งจะมีโทนสีให้เลือกค่อนข้างมากเพราะผลิตมาเพื่อให้ใช้ในการเขียนบาติกโดยเฉพาะ จะขยายบรรจุอยู่ในขวดเล็กๆขวดละ 250 g. ผู้ใช้ต้องนำผงสีละลายในน้ำซึ่งสีทั้งสองอย่างนี้สามารถละลายได้ทั้งในน้ำอุ่นและน้ำอุณหภูมิห้อง แล้วจึงนำไปพ่นที่ลงบนผ้าที่เขียนเทียนแล้ว ในการใช้สีย้อมเพื่อลงสีบนผ้าบาติกของผู้ประกอบการแต่ละรายนั้น แตกต่างออกไป แต่เคล็ดลับที่ทุกรายทำเหมือนกัน ก็คือ ผสมผงสีในสัดส่วนที่เข้มข้นมากๆ โดยผสมน้ำสัดส่วนน้อย หรือตวงประมาณไว้ที่ค่อนข้างแก้ว แล้วผสมผงสีลงไป 2-3 ซ้อน น้ำสีที่ได้จะมีความเข้มข้นและความหนาแน่นสูง เนื้อสีมีความหนืดเล็กน้อย และผู้ประกอบการจะผสมสีทิ้งไว้เป็นปริมาณมาก เพื่อที่จะได้มีพอใช้ในการทำงานแต่ละครั้ง เพราะหากสีที่ผสมไว้ไม่พอใช้ การผสมสีใหม่เพื่อใช้ในงานเดิมอาจทำให้เกิดสีคลาด

เคลื่อนได้ และงานแต่ละชิ้นจะมีสีที่เพี้ยนไม่ตรงกับชิ้นแรกที่ทำ นอกจากนั้นหลักการในการผสมน้ำสีของผู้ประกอบการ ทำให้หากใช้สีไม่หมดในแต่ละครั้ง น้ำสีจะแห้งจนเหลือแต่เนื้อสี สามารถนำน้ำอุ่นมาผสมเพื่อละลายเนื้อสีนั้นให้กลายเป็นน้ำสีและกลับมาใช้ใหม่ได้อีกเรื่อยๆ ซึ่งหลักองค์ความรู้นี้เป็นองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงไปถึงความยั่งยืนได้

ความรู้เกี่ยวกับการใช้แม่พิมพ์ทองแดงพิมพ์เส้นเทียน

การผลิตลวดลายบาติกโดยใช้แม่พิมพ์ทองแดงเพื่อพิมพ์เส้นเทียน เป็นกระบวนการผลิตสำหรับลวดลายที่ต้องการทำซ้ำเป็นจำนวนมากๆ เนื่องจากในออเดอร์ที่ต้องผลิตจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ และต้องทำให้ทันระยะเวลา การเขียนเทียนเองทุกชิ้น ไม่สามารถตอบสนองการผลิตแบบนี้ได้ จึงมีการคิดค้นแม่พิมพ์ขึ้นมาใช้รันระยะเวลาในการผลิต เมื่อจะเริ่มการพิมพ์เทียน จะต้องนำแม่พิมพ์แช่ลงไปใต้น้ำเทียนก่อนสัก 30 วินาที เพื่อให้โลหะทองแดง เริ่มอมความร้อนไว้ที่แม่พิมพ์ โดยนำแม่พิมพ์จุ่มลงไปใต้น้ำเทียนเพียงแค่ระนาบของลวดลายเท่านั้น ไม่ต้องท่วมถึงโคนที่จับแม่พิมพ์เนื่องจากการถ่ายเทความร้อนมาสู่ตัวจับที่มากเกินไปส่งผลให้จับตัวจับไม่ได้ และการจุ่มแม่พิมพ์ลงไปใต้น้ำเทียนนั้น ระนาบของแม่พิมพ์จะต้องตั้งฉาก เพื่อให้ความร้อนแพร่กระจายได้อย่างทั่วถึง เมื่อจุ่มแม่พิมพ์ลงไปใต้น้ำเทียนจนความร้อนได้ที่ ให้ยกขึ้นแล้วสลัดน้ำเทียนออกจากแม่พิมพ์ 2-3 ครั้ง โดยการสลัด จะต้องเกร็งแขน หรือให้ยืดตรงเพื่อให้แรงเหวี่ยงสม่ำเสมอ หลังจากนั้นจึงนำมาพิมพ์วางทาบลงบนผืนผ้า แล้วออกแรงกดลงบนให้ลวดลายบนแม่พิมพ์สัมผัสกับผ้าทั้งหมดแล้วค้างไว้ 1-2 วินาที แล้วจึงยกแม่พิมพ์ขึ้น

วัตถุประสงค์ (Objective)

- ศึกษาองค์ความรู้และจุดเด่นในการผลิตผ้าบาติก พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย
- คิดค้นองค์ความรู้เชิงทดลอง ในการพัฒนากระบวนการผลิตผ้าบาติกเพื่อนำไปเผยแพร่แก่ผู้ประกอบการ
- ต่อยอดองค์ความรู้การทำผ้าบาติกที่คิดค้นขึ้นด้วยการสร้างสรรค์ผลงานเป็นลวดลายผ้าบาติกและเครื่องแต่งกายร่วมสมัย

ระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology)

R 1 : RESEARCH

ขั้นตอนแรกของการทำงานเกี่ยวกับพื้นที่ชุมชน ต้องลงพื้นที่เพื่อไปสัมภาษณ์ผู้ประกอบการด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์นั้นต้องได้รับการยินยอมจากผู้ให้สัมภาษณ์ หากมีข้อมูลไหนที่ผู้ประกอบการไม่สามารถบอกให้ชัดเจนได้ด้วยคำพูด ต้องใช้การสังเกต หรือให้ผู้ประกอบการสาธิตตัวอย่างให้ดู เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน

INVESTIGATION

LITERATURE REVIEW

- นโยบายจากหน่วยงานหรือกระทรวงต่างๆ เพื่อสำรวจว่าสิ่งที่จะทำ มีความต้องการและจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศหรือไม่
- โครงการและชุมชนที่ผ่านการพัฒนา ที่มีความคล้ายคลึงกัน

INTERVIEW & SERVEY : EXPERT

- ผู้ประกอบการ

OBSERVE

- เก็บข้อมูลด้วยการสังเกต เพื่อหาอัตลักษณ์ และองค์ความรู้เฉพาะที่ผู้ประกอบการไม่สามารถบรรยายได้ด้วยคำพูด

เมื่อผู้เขียนได้ทำการลงพื้นที่ เพื่อสัมภาษณ์ สังเกต และใช้ชีวิตคลุกคลีกับผู้ประกอบการผ้าบาติก ทำให้เกิดข้อค้นพบที่ว่า ผู้ประกอบการบาติกส่วนใหญ่ เป็นผู้ฝีมือในการวาดรูปและลงสีทั้งหมด แต่สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการที่มีผลิตภัณฑ์โดดเด่นจากผู้ประกอบการรายอื่น คือมีความสวยงามแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด มียอดขายที่มากกว่าเจ้าอื่นๆ และได้รับความนิยมจากกลุ่มนักท่องเที่ยว จะมีทักษะเฉพาะตัวบางอย่างที่ทำให้ผลงานมีความแตกต่าง นั่นคือทักษะเชิงช่างและการประดิษฐ์ ผู้ประกอบการบางรายมีการประดิษฐ์คิดค้นจันดิงขึ้นมาสำหรับใช้เขียนด้วยตัวเอง บางรายใช้อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายรอบๆตัว มาใช้ทำให้เกิดเทคนิคสีบนผืนผ้า บางรายประดิษฐ์อุปกรณ์เฉพาะเพื่อใช้ในการลงเขียน เป็นองค์ความรู้เฉพาะตัว ที่เกิดจากการฝึกฝน และประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเป็นเวลานาน ผู้เขียนจึงได้ให้คำจำกัดความกับผู้ประกอบการที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ว่า กลุ่มผู้ประกอบการช่างฝีมือ

MATERIALS EXPERIMENTAL 1

นำองค์ความรู้เฉพาะในการทำผ้าบาติกของผู้ประกอบการ มาทดลองทำบนผ้าชนิดต่างๆ ให้มีความหลากหลาย แตกต่างจากสิ่งที่คุณประกอบการทำอยู่ โดยการทดลองในครั้งนี้ มุ่งเน้นการทำเทคนิคใหม่ๆ เพื่อให้เกิด texture สี บนผืนผ้า

วิเคราะห์วัสดุที่ได้จากการทำ experiment ครั้งที่ 1

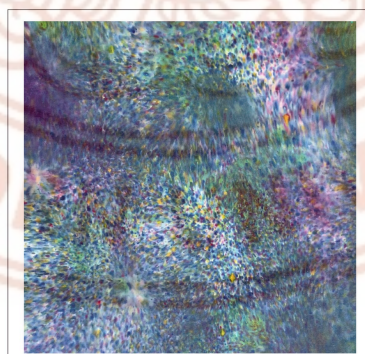
โดยการคำนึงถึงคุณสมบัติ การติดสี ภาพใหม่ที่เกิดขึ้นในงานบาติก

เมื่อเราสามารถถอดใจความสำคัญจากผู้ประกอบการผ้าบาติกมาได้แล้ว ในลำดับถัดไปจึงจะเป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้ มาสังเคราะห์ และประยุกต์เข้ากับแนวความคิดของตัวเอง เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งจะต้องเกิดจากการ ทำการทดลองเทคนิคเพื่อสร้างลวดลายลงบนผืนผ้า ในการทดลองครั้งแรก คือ EXPERIMENT 1 เป็นการทดลองเกี่ยวกับการทำ texture สี บนเนื้อผ้าต่างๆ โดยยังไม่คำนึงถึงการเป็นลวดลาย แต่เป็นการนำจุดเด่นและองค์ความรู้ของผู้ประกอบการกลุ่มช่างฝีมือ มาต่อยอดและพัฒนาให้เกิดมุมมองใหม่ๆและร่วมสมัย ซึ่งเริ่มทำการทดลองตั้งแต่การสร้าง texture สี จากผงสีย้อมเอง จนไปถึงการสร้าง texture สีจากการนำวัสดุและอุปกรณ์ที่จัดหาได้รอบตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์

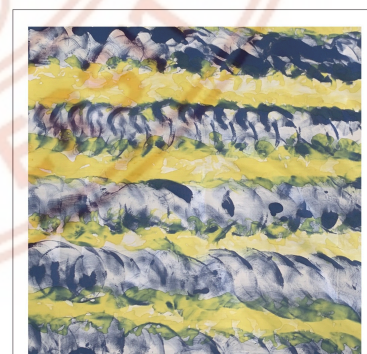
กระบวนการ : ระบายสีลงบนผืนผ้าแบบเปียก แล้วนำสีลงไปในรอยพับที่ขยี้จนกว่า
 วัสดุ : ให้ texture สีบนผ้าชนิดนี้รูปเป็นการปะติดสี และใช้เข็มบาง
 ไม้คั้นลง อย่างละเอียดจากขาขาการระบายแบบเปียกบนผ้า ทำให้ผ้า
 สกปรกไม่ดูสะอาดแล้วใช้สี และย้อมสีในน้ำที่ขยี้จนรอยพับ
 ถึงจะชัด

EXPERIMENT 1 ภาพ texture สี	NO.1	F1 สี cotton 100% สีน้ำ ราคา 60 บาท
--------------------------------	------	--

กระบวนการ : โรยสีลงบนผ้าที่ระบาย
 อย่างละเอียดถึงรอยพับ
 ให้ชัดสี จากนั้นใช้เข็ม
 แลยรอยลงลงโดย
 ผ้าให้มีรอยพับชัด
 วัสดุ : เกิด texture สี ที่มีขนาดเล็ก
 และมีความโดดเด่น
 อาจสร้างภาพใหม่ได้
 งานบาติกได้

EXPERIMENT 1 ภาพ texture สี	NO.3	F1 สี cotton 100% สีน้ำ ราคา 60 บาท
--------------------------------	------	--

กระบวนการ : ปล่อยให้สีแห้งบนผืนผ้า
 จนสี และสีของรอยพับ
 ผ้า จะแห้งสนิทสีที่ต่าง
 จะรวมตัวกันจนเกิด
 สีสันใหม่บนเนื้อผ้า
 texture สีขึ้น

EXPERIMENT 1 ภาพ texture สี	NO.10	F2 สี cotton 100% สีน้ำ สีครามเม็ด ราคา 60 บาท
--------------------------------	-------	--

รูปที่ 3 ตัวอย่างการทดลอง EXPERIMENT 1 บางส่วน ที่จัดทำขึ้นโดยผู้เขียน

ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

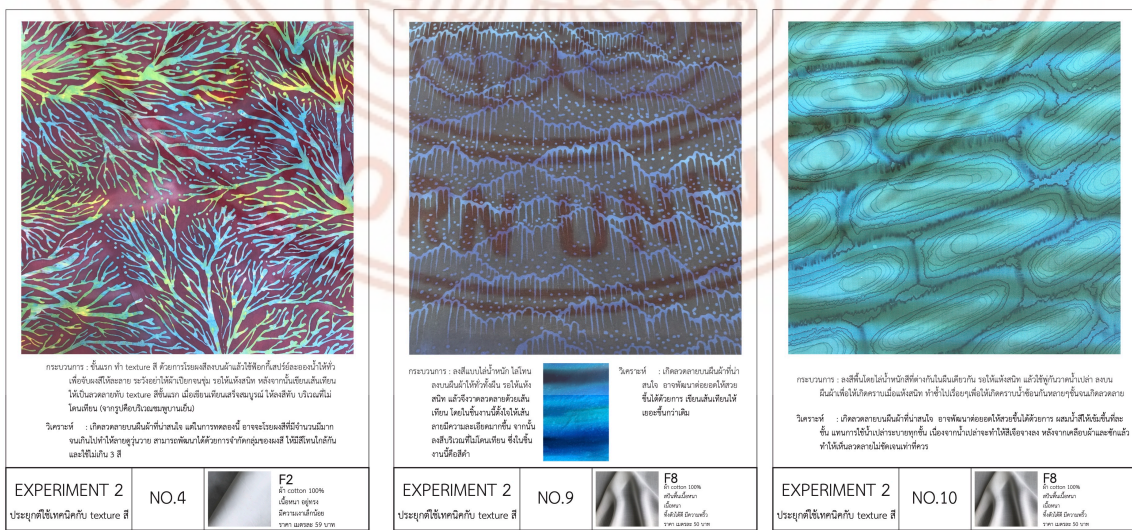

รูปที่ 4 ตัวอย่างการทดลอง EXPERIMENT 1 บางส่วน ที่จัดทำขึ้นโดยผู้เขียน
 ที่มา : เพิ่มภาพของผู้เขียน

D 1 : DESIGN DEVELOPMENT

MATERIALS EXPERIMENTAL 2

หลังจากทดลองครั้งที่ 1 จึงได้คัดเลือกผ้าที่มีคุณสมบัติในการทำงานได้ดี และเทคนิคการทำบาติกที่เหมาะสมกับผ้าชิ้นๆ มาทดลองทำต่อในครั้งที่ 2 ครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่การนำเทคนิคใหม่ๆที่ได้ทดลองในครั้งแรกมาสร้างเป็นลวดลายบนผ้าชนิดต่างๆ

รูปที่ 5 ตัวอย่างการทดลอง EXPERIMENT 1 บางส่วน ที่จัดทำขึ้นโดยผู้เขียน
 ที่มา : เพิ่มภาพของผู้เขียน

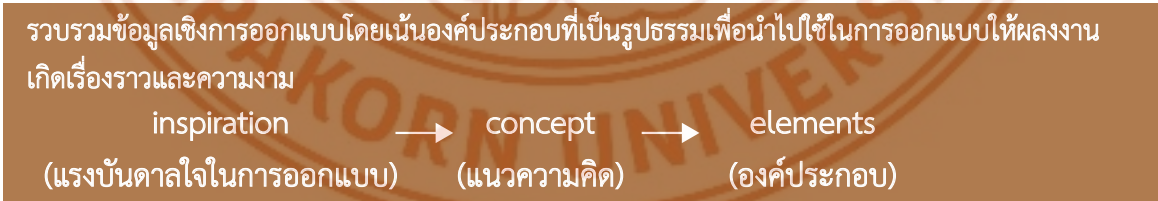

รูปที่ 6 ตัวอย่างการทดลอง EXPERIMENT 1 บางส่วน ที่จัดทำขึ้นโดยผู้เขียน
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

R 2 : RESERCH

ข้อมูลในส่วนนี้จะเป็นข้อมูลในเชิงการนำไปใช้เพื่อการออกแบบ ซึ่งจะเป็นการนำข้อมูลจากทั้งการลงพื้นที่และข้อมูลจากการทำตัวอย่างการทดลอง มาเป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ เพื่อหาสิ่งที่จะนำไปสู่ แรงบันดาลใจ , design concept , mood & tone จนกลายเป็นข้อมูลสำหรับการออกแบบลวดลายผ้าและองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่งานบาติกแนวใหม่ที่เกิดความยั่งยืนได้

IMPLEMENT

แรงบันดาลใจ (inspiration)

จากข้อมูลในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกับผู้ประกอบการ มีการกล่าวถึงความสวยงามของท้องทะเลไทย ผู้ประกอบการผ้าบาติกแทบจะทุกราย มีความชื่นชอบและหลงใหลเกี่ยวกับทะเลไทย เนื่องจากเป็นความผูกพันในท้องถิ่นของตนเองตั้งแต่เกิด ผู้เขียนจึงได้ข้อสรุปเกี่ยวกับที่มาของแรงบันดาลใจในการพัฒนางานบาติกแดนใต้ครั้งนี้ โดยการใช้เรื่องราวของโลกใต้ทะเลมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ ด้วยคิดว่าผู้ประกอบการ น่าจะมีความสุขที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวที่ตัวเองรัก และสามารถทำออกมาได้โดดเด่น เนื่องจากเป็นภาพที่

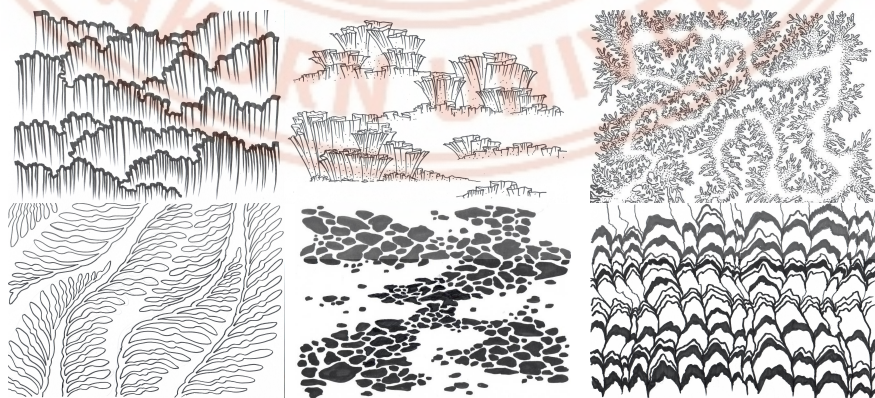
เคยเห็นมาตั้งแต่อดีต รวมถึงพื้นที่จังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในทะเลฝั่งอันดามัน ที่ขึ้นชื่อว่า เป็นทะเลฝั่งที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ข้อมูลชุดนี้เชื่อมโยงกันหลายมิติและสร้างความน่าสนใจได้

โดยในรายละเอียดการนำแรงบันดาลใจไปใช้ในการออกแบบ texture สี และลวดลายของผ้าบาติกภายใต้การพัฒนาผ้าบาติกครั้งนี้ ผู้เขียนตั้งใจที่จะนำเอาจุดเด่นในลวดลายของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลมาใช้เป็นหลัก ในสัดส่วนที่มากกว่าการนำรูปทรงและลักษณะทางกายภาพมาใช้ เพื่อเป็นการให้ผู้ประกอบการได้รู้จักการลวดทอนให้เกิดความร่วมสมัย ซึ่งในลวดลายของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลเองนั้นมีความโดดเด่นมากในเรื่องของลักษณะลายที่มีความสวยงามแบบ exotic คือมีความแปลกประหลาดน่าค้นหาสมอยู่ และการจับคู่สีที่ไม่สามารถพบเห็นได้ในสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่บนบก เป็นสีที่มีลักษณะไปทาง chemical tone หรือสีสังเคราะห์ เนื่องจากในสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล มีเคมีในระบบร่างกายที่ไม่เหมือนกับสัตว์ที่อาศัยอยู่บนบกและสัตว์ที่อาศัยในน้ำจืด รวมถึงสภาพแวดล้อมใต้ทะเลที่เอื้อต่อการใช้สีเพื่อพรางตัวจับเหยื่อหรือหลบศัตรูของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล

แนวความคิด (concept)

ในส่วนที่มาของแนวความคิดที่จะใช้ในการออกแบบผลงานลายผ้าสำหรับพัฒนาผ้าบาติกแดนใต้ นั้น จะเกิดจากการนำข้อมูลทั้ง 3 ส่วน มาวิเคราะห์ ได้แก่ องค์ความรู้หลักที่ได้จากการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยและฝึกปฏิบัติงานร่วมกับผู้ประกอบการ ส่วนที่สองมาจากผลการทดลองเทคนิคและ texture สี ที่ได้จากการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ของผู้ประกอบการให้เกิดนวัตกรรมและความร่วมสมัยบนงานบาติก รวมถึงเนื้อผ้าที่คัดสรรนำมาใช้ในการทดลองเพื่อให้เกิดความแตกต่างจากท้องตลาด และในส่วนสุดท้ายคือแรงบันดาลใจ ซึ่งได้จากการนำเรื่องราวความประทับใจของผู้ประกอบการมาใช้ คือเรื่องราวของโลกใต้ทะเล ซึ่งในส่วนนี้จะเฉพาะเจาะจงไปที่การนำ texture และลวดลายของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลมาใช้เท่านั้น

ซึ่งหลังจากการนำข้อมูลทั้งสามส่วนดังกล่าวมาวิเคราะห์แล้ว ผู้เขียนจึงได้สังเคราะห์แนวความคิดหรือ concept สำหรับการออกแบบและพัฒนาครั้งนี้คือ “The Manifestation of surface” อธิบายได้ว่า เป็นการเปิดเผยตัวหรือแสดงตัวให้โลกได้เห็นเกี่ยวกับลักษณะพื้นผิวของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล ที่ถูกนำมาแทนค่าด้วยการนำเสนอผ่านผ้าบาติก เพราะโดยปกติแล้ว ความงดงามของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล เราไม่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน จะต้องดำน้ำ หรือค้นหาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนั้นการเผยตัวให้เห็นในครั้งนี้จึงจำเป็นต้องสร้างความน่าตื่นตาตื่นใจ และชวนให้ค้นหาแก่ผู้ที่พบเห็นได้รู้สึกว่ามันเคยเห็นสิ่งนี้มาก่อน ในผลงานจึงจะดึงเอาองค์ประกอบศิลป์ทางธรรมชาติใต้ท้องทะเล มาตีความและถ่ายทอดให้เห็นเป็นลายผ้าที่ทำให้รู้สึกถึงความงดงามใต้ท้องทะเลที่ไม่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป สร้างความน่าตื่นตาตื่นใจและชวนหลงใหลด้วยลวดลายที่ถูกสร้างจากเทคนิคการทำผ้าบาติกแบบใหม่

รูปที่ 7 การทำภาพร่างลายผ้าอย่างง่ายหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูล บางส่วน ที่จัดทำขึ้นโดยผู้เขียน

ที่มา : แพ้ภาพของผู้เขียน

หลังจากการทำภาพร่างลายผ้าอย่างง่ายที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนต่างๆ ลำดับถัดไปคือการพัฒนาภาพร่างอย่างง่ายให้กลายเป็นลวดลายผ้าจริงก่อนที่จะนำไปให้ผู้ประกอบการทดลองผลิต ซึ่งในขั้นตอนนี้ เรียกได้ว่าเป็นขั้นตอนการออกแบบอย่างแท้จริง เพราะเป็นการนำเอาข้อมูลทุกส่วนที่ได้รวบรวมไว้ก่อนหน้านี้ มาสังเคราะห์ให้กลายเป็นลวดลายผ้า ทั้งแรงบันดาลใจ แนวความคิด ที่สำคัญเลยคือต้องนำเอาผลการทดลองเทคนิคการสร้างลายผ้าที่ได้ทดลองไว้มาใช้ให้เกิดลายผ้าโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคและองค์ประกอบศิลป์ เพราะผลการทดลองเทคนิคการสร้างลายผ้านี้ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาครั้งนี้ เพราะเป็นการนำเอาข้อมูลสำคัญและปัญหาที่เกิดขึ้นกับกระบวนการผลิต มาประยุกต์และแก้ไข ให้เกิดลายผ้าบาติกแบบใหม่ที่ร่วมสมัย และได้ภาพลักษณ์ที่งานบาติกยังคงมี

รูปที่ 8 ลายผ้าที่ถูกออกแบบโดยผู้เขียน บางส่วน
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

การออกแบบลายผ้าทั้งหมดที่เกิดขึ้นในการพัฒนาครั้งนี้ ล้วนเกิดขึ้นจากการประยุกต์องค์ความรู้เดิมให้กลายเป็นองค์ความรู้ใหม่และคำนึงถึงปัญหาในกระบวนการผลิต โดยในการออกแบบเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่นี้ จะต้องไม่สร้างภาระเพิ่มให้กับผู้ประกอบการ ภาระในที่นี้หมายถึงการออกแบบที่ผู้ประกอบการไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง ต้องไปซื้อหาอุปกรณ์และวัสดุจากต่างพื้นที่ หรือต้องสร้างเครื่องมือราคาสูงขึ้นมาเพื่อใช้ในการผลิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาไปสู่ความไม่ยั่งยืน โดยในลำดับถัดไปจะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ตัวผู้เขียนได้ค้นพบ ไปสู่ผู้ประกอบการ และให้ผู้ประกอบการได้ลองทำลวดลายผ้าที่ออกแบบขึ้นใหม่ในครั้งนี้ด้วยตัวเอง โดยผู้เขียนจัดทำเอกสารชุดความรู้ขึ้น เพื่อส่งมอบให้แก่ผู้ประกอบการ ซึ่งผู้เขียนได้ทำการส่งข้อมูลไปให้กับผู้ประกอบการที่สนใจทดลองทำ สองกลุ่ม คือ กลุ่มจากจังหวัดกระบี่ และจังหวัดภูเก็ต

D 2 : DEVELOPMENT

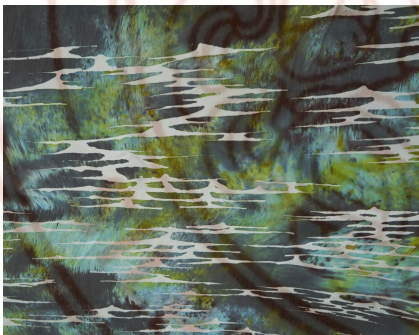
PRODUCTION : ขั้นตอนการผลิตผ้าและชุดต้นแบบ

ตัวอย่างผลงานผ้าบาติกที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาองค์ความรู้ในครั้งนี้ ผู้ประกอบการได้ทดลองทำมาทั้งหมด 20 ลาย และผู้เขียนจะนำมาแสดงเป็นรูปภาพให้เห็นพร้อมคำอธิบายองค์ความรู้และกรรมวิธีการผลิตเพียงแค่บางส่วนในบทความนี้

รูปที่ 9 ลายผ้าแบบที่ 1
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

กรรมวิธีการผลิต : นำผ้ายัด จากบริษัท sc grand ซึ่งเป็นผ้ายัดที่ผลิตด้วยวิธีการ ริโซเคิล จากเส้นผ้าใช้แล้ว มาจับขยุ้มให้เป็นพื้นผิวยับแบบนูนต่ำแล้วโรยผงสีย้อมลงไปบนผ้าที่จับเป็นพื้นผิวแล้ว ให้ทั่วบริเวณผ้า หลังจากนั้นจึงใช้พ็อกกี้สเปรย์ละอองน้ำลงบนชิ้นงาน โดยระวังอย่าให้ผ้าเปียกชุ่มจนแฉะเกินไป เนื่องจากอาจส่งผลให้สีละลายจนไม่เห็นลวดลายได้

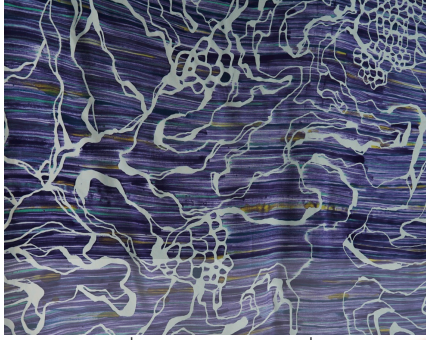
รูปที่ 10 ลายผ้าแบบที่ 2
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

กรรมวิธีการผลิต : เขียนเทียนลงบนเนื้อผ้า Korean silk ซึ่งเป็นผ้าที่มีคุณสมบัติมันเงา พริ้ว และ ทิ้งตัว โดยเขียนเทียนให้น้อยลง แต่ประยุกต์ใช้การทำ texture สีให้มากขึ้นด้วยการโรยผงสีย้อมลงไปบนผ้าที่จับเป็นพื้นผิวแล้ว ให้ทั่วบริเวณผ้า หลังจากนั้นจึงใช้พ็อกกี้สเปรย์ละอองน้ำลงบนชิ้นงาน โดยระวังอย่าให้ผ้าเปียกชุ่มจนแฉะเกินไป เนื่องจากอาจส่งผลให้สีละลาย

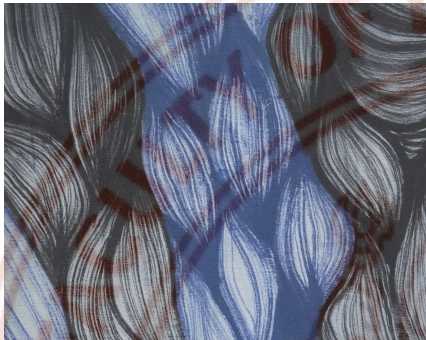
รูปที่ 11 ลายผ้าแบบที่ 3
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

กรรมวิธีการผลิต : ลงสีพื้นด้วยการพ่นหรือย้อมให้ทั่วทั้งผืนผ้า โดยการย้อมสามารถได้น้ำหนักสีอ่อนเข้มได้เพื่อเพิ่มมิติให้ลายผ้า รอให้ผ้าแห้งสนิท หลังจากนั้นวางน้ำแข็งก้อนเล็กและใหญ่สลับกันไปให้ทั่วทั้งผืนผ้า น้ำแข็งจะค่อยๆละลายขยายเป็นวงกว้าง และละลายสีบางส่วนให้หลุดออกจากผืนผ้า ลวดลายที่เกิดขึ้นจะเป็นผลที่เกิดจากการไหลและการซึมของน้ำ

รูปที่ 12 ลายผ้าแบบที่ 4
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

กรรมวิธีการผลิต : เขียนเทียนลงบนเนื้อผ้าคอตตอน โดยเขียนเทียนให้น้อยลง แต่ประยุกต์ใช้การทำ texture สีให้มากขึ้น ด้วยการ ใช้แปรงทาสีที่ถูกตัดเล็มขนแปรง ให้มีความสั้นยาวที่ไม่เท่ากัน แล้วพ่นทลงบนผืนผ้าโดยบังคับให้สีแปรวิ่งไปในทางเดียวกันทั่วทั้งผืน ใช้สีต่างน้ำหนัก ไล่สีและสีคู่ตรงข้าม พ่นที่แซมลงไป เพื่อให้ลวดลายมีมิติมากขึ้น

รูปที่ 13 ลายผ้าแบบที่ 5
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

กรรมวิธีการผลิต : ลายผ้านี้ ถูกออกแบบให้อุปกรณ์พ่นที่ แทนการเขียนลายด้วยเทียนปริมาณมาก โดยการประยุกต์ใช้แปรงทาสี นำมาตัดเล็มขนแปรง ให้มีความสั้นยาวที่ไม่เท่ากัน แล้วพ่นทลงบนผืนผ้าโดยบังคับให้สีแปร ให้มีความพริ้วไหว เหมือนกับคลื่นของทะเล

รูปที่ 14 ลายผ้าแบบที่ 6
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

กรรมวิธีการผลิต : ลายผ้านี้ ถูกทำขึ้นด้วยการพิมพ์เทียนจากแม่พิมพ์ทองแดง และถูกออกแบบด้วยการนำแม่พิมพ์ทองแดงเก่า ที่ผู้ประกอบการไม่ได้นำมาใช้ในการผลิตแล้ว มาเรียบเรียงให้เกิดลวดลายแบบใหม่ โดยการใช้องค์ความรู้การสร้างลวดลายแบบซ้ำกัน (Repeatation) และการใช้องค์ประกอบ (Elements) ที่ไม่มากจนเกินไป จะทำให้เกิดเอกภาพ (Unity)

รูปที่ 15 ลายผ้าแบบที่ 7
ที่มา : แฟ้มภาพของผู้เขียน

กรรมวิธีการผลิต : ลายผ้านี้ ถูกออกแบบให้ใช้หลักการการแพร่กระจายของน้ำมาสร้างลวดลาย แทนการเขียนลายด้วยเทียนปริมาณมาก สร้างสรรค์โดยการลงวงสีชั้นแรกให้กระจายทั่วทั้งผืนผ้าแล้วรอให้แห้งสนิท จึงจะลงวงสีชั้นที่สองซ้อนทับกับไป เป็นการประยุกต์มาจากหลักการลงสีน้ำแบบเปียกบนแห้ง จะทำให้เกิดคราบสีที่ต่างน้ำหนักกัน ลงสีซ้อนกันไปเรื่อยๆจนเกิดวงสีที่ซับซ้อน และสามารถลงสีที่ต่างน้ำหนัก หรือต่างโทนลงในวงสีเดียวกันได้ เพื่อให้เกิดมิติในลวดลายผ้าเพิ่มมากขึ้น

สรุปผล (Result)

การพัฒนาภูมิปัญญาในครั้งนี้เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการนำไปสู่การพัฒนาหัตถกรรมพื้นถิ่นภาคใต้ ประเภทผ้าบาติก ซึ่งผู้เขียนได้ดำเนินการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ออกแบบผลงาน จนมาถึงการสร้างผลงานที่ได้จากการดำเนินการดังกล่าวให้ออกมาเป็นรูปธรรม ไม่เพียงแต่จะพัฒนาผลงานที่เป็นรูปธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้ทำการทดลองและบันทึกการทดลองในทุกขั้นตอน สำหรับเป็นองค์ความรู้ และได้ส่งมอบถ่ายทอดให้กับผู้ประกอบการผ้าบาติกในภาคใต้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ผลงานสู่ท้องตลาดในอนาคต โดยประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงกับโครงการวิจัย จะถูกแบ่งเป็นหมวดหมู่ดังที่จะได้อธิบายต่อไปนี้

ด้านการพัฒนาองค์ความรู้

- ผู้ประกอบการได้รับองค์ความรู้ใหม่ในการเพ้นท์หรือการทำผ้าบาติกที่ไม่ยึดติดกับอุปกรณ์ จันตึง เพียงอย่างเดียว แต่มีการประยุกต์ หรือประดิษฐ์อุปกรณ์ชิ้นใหม่สำหรับการใช้งานที่ต่างไปจากเดิม รวมถึงวิธีการลงสี เพื่อให้เกิดลวดลาย และ texture ใหม่ ๆ ในงานบาติก
- ใช้เนื้อผ้าหลากหลายชนิดในการสร้างงาน เพื่อให้ผู้ประกอบการคุ้นชินและเข้าใจในการเลือกใช้ผ้าให้เข้ากับอารมณ์ของลวดลายและเสื้อผ้า ดยที่ไม่ยึดติดกับเนื้อผ้าคอตตอน หรือเนื้อผ้าปานที่ทำได้ง่ายในพื้นที่เท่านั้น
- ใช้สิ่งรอบตัวที่ทำได้ง่ายในชีวิตประจำวัน มาสร้างลวดลายใหม่บนผืนผ้าให้น่าสนใจขึ้น โดยที่ไม่ต้องเพิ่มต้นทุนในการจัดหาอุปกรณ์ให้เกินตัว

ด้านความยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- ใช้องค์ความรู้เรื่องการผสมเนื้อสีให้ขึ้น เพื่อหลังจากการลงสีลายผ้าแล้ว สามารถนำสีที่แห้งคาถันภาชนะมาผสมละลายน้ำเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ในลายอื่น ๆ ได้
- ใช้เทคนิคการโรยผงสีย้อมลงบนการจับผ้าให้เป็น texture ยับที่ได้ทำการคิดค้นขึ้นในโครงการวิจัย ในการสร้างลวดลายผ้า เป็นการลดการผสมสีให้เป็นน้ำ เมื่อใช้แล้วเหลือ ต้องนำไปเททิ้งให้เกิดมลภาวะ
- คิดลวดลายผืนผ้า ที่ใช้การวาดเขียนให้น้อยลง แต่เพิ่มความน่าสนใจของลวดลายด้วยการสร้าง texture สี อื่น ๆ แทน เพื่อลดการต้มเขียนที่ก่อเกิดสารระเหยอันอาจเป็นสาเหตุของโรคในระบบทางเดินหายใจ และลดการใช้ทรัพยากร
- มีการใช้ผ้า recycle จาก บริษัท sc grand ซึ่งเป็นโรงงานผู้เชี่ยวชาญในการนำเศษเส้นใยเก่ามาปั่นและทอขึ้นเป็นผืนผ้าใหม่
- มีการสร้างลวดลายจากการนำแม่พิมพ์เขียนทองแดงที่ผู้ประกอบการมีอยู่แล้ว และค้างอยู่ในคลังหลายปี มาเรียบเรียงลวดลายใหม่ให้มีความร่วมสมัยและเข้าใจง่ายขึ้น

ด้านความร่วมมือและความเป็นนวัตกรรม

- การออกแบบลวดลายที่ฝึกให้ผู้ประกอบการวาดองค์ประกอบที่มีความเป็นกราฟฟิกมากขึ้น เน้นการจัดองค์ประกอบให้สวยงามเป็นเอกภาพและสร้างจุดเชื่อมลายแบบต่อเนื่อง โดยไม่ยึดติดการการวาดรูปแบบเดิมๆที่เป็นในเรื่องราวทิวทัศน์ และบรรยากาศธรรมชาติ ซึ่งลวดลายที่มีความเป็นกราฟฟิก และดูไม่สมจริงจนเกินไป จะสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดให้กลายเป็นเครื่องแต่งกายที่เป็นปัจจุบัน น่าสวมใส่ และลดอายุของกลุ่มผู้บริโภคได้
- การนำวัสดุที่หลากหลายมาใช้สร้างสรรค์ผลงานรวมถึงวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อย่างผ้า recycle จาก บริษัท sc grand มาใช้ในการสร้างผลงาน เพื่อให้เป็นที่รู้จักและคุ้นชินกันในกลุ่มผู้ประกอบการ
- มีการประดิษฐ์อุปกรณ์ต่างๆ หรือการคิดค้นการนำวัสดุรอบตัวมาใช้ในการสร้างลวดลาย เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ใหม่ๆแก่งานบาติก

การเลื่อมตัดขนแปรงทาสีให้ไม่เท่ากัน : ทำให้เห็นรอยแปรงในการลงสีชัดเจนขึ้น ควบคุมการไหลของสีได้ง่ายกว่า เมื่อนำไปใช้กับสีที่มีการผสมให้ข้นหนืด และผ้าที่มีเนื้อหยาบและหนา อย่างเช่นผ้าฉีก jersey จะยิ่งทำให้เห็นรอยฝีแปรงชัดเจน รวมถึงสามารถลงสีโดยไม่ต้องเขียนเทียนเพื่อกันลวดลายได้ง่ายขึ้น เนื่องจากปัจจัยดังกล่าว ส่งผลทำให้สีซึมผ่านเนื้อผ้าได้ช้า

การใช้แปรงสีฟันติดละอองสีลงบนผืนผ้า : ทำให้ texture ของสีที่เกิดขึ้นบนผืนผ้า มีความแตกต่างจากการฉีกเป็นสเปรย์ เนื่องจากจะเห็นเม็ดสีที่กระเด็นไปติดบนผืนผ้าได้ชัดเจนกว่า การทำเทคนิคนี้ ผู้วิจัยไม่ได้จัดทำ หรือนำไปออกแบบให้กลายเป็นลายผ้า แล้วนำไปตัดเย็บ เนื่องจากกระบวนการทำใช้เวลานาน แต่ด้วยมีการทดลองตัวอย่างเทคนิคดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ผู้วิจัยจึงนำเทคนิคนี้มาเป็นองค์ประกอบของเสื้อผ้าในบางส่วน เพื่อนำเสนอแนวทางให้เห็นเป็นรูปธรรม

การใช้น้ำแข็งวางลงบนผืนผ้าที่เพ้นท์แล้ว : ทำให้เห็นผลลัพธ์ในเรื่องการใช้คราบน้ำที่ต่างออกไปจากการใช้น้ำวาดธรรมดา เนื่องจากการที่น้ำแข็งค่อยๆละลายอย่างต่อเนืองแบบช้าๆ ทำให้คราบน้ำขยายได้เป็นวงกว้างมากขึ้น และมีเวลาในการละลายสีมากขึ้น

- ทำ texture สีก่อนขึ้นแรกบนผืนผ้า แล้วเขียนเทียนทับเพื่อเก็บสีในส่วนของชั้นแรก โดยออกแบบลวดลายเส้นเทียนให้มีความสัมพันธ์กับ texture ของสี และมีความต่อเนื่องทั่วกันทั้งผืน ด้วยการคิดลายให้เป็นลายเส้นกราฟิกมากขึ้น ลดทอนองค์ประกอบความสมจริงให้น้อยลง เพื่อการต่อยอดการนำไปใช้งานได้ง่ายขึ้น

การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ด้านการผลิตผ้าบาติก ของพื้นที่ภาคใต้ในประเทศไทยครั้งนี้ เป็นการต่อยอดให้เห็นถึงคุณค่างานหัตถกรรม และภูมิปัญญาในงานสิ่งทอพื้นถิ่น ที่ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาลวดลายแต่เพียงอย่างเดียว ผู้เขียนไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะลดทอนคุณค่าของการพัฒนาในด้านลวดลายผ้าให้ร่วมสมัย การพัฒนาลวดลายผ้าบาติกให้ร่วมสมัยนำมาใช้และสวมใส่ ยังคงสำคัญกับวงการสิ่งทอ แต่ถ้าวินิจฉัยไม่มีนักออกแบบ อาจารย์ นักวิชาการ มาช่วยเหลือออกแบบลายผ้าให้ผู้ประกอบการแล้ว ผู้ประกอบการจะสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองหรือไม่ ผู้เขียนจึงต้องการชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่นักพัฒนาและนักวิชาการต่างมองข้ามไป นั่นคือการพัฒนาที่ลึกลงไปมากกว่าการสร้างลวดลาย นั่นคือการพัฒนาในเรื่องของเทคนิคการผลิต ซึ่งมีปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงมากมาย ทั้งต้นทุน ทักษะ และสุขภาพของผู้ผลิต สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงที่สุดคือจะทำอย่างไรให้ชีวิตความเป็นอยู่ในระหว่างการทำงานของผู้ประกอบการดีขึ้นด้วย นั่นหมายถึงทำอย่างไรให้ผู้ประกอบการสัมผัสกับสารพิษซึ่งเป็นสารเคมีให้น้อยลง พึ่งพาธรรมชาติให้มากขึ้น เมื่อชีวิตการทำงานของผู้ประกอบการดีขึ้น เรานักพัฒนา จึงจะสามารถพูดได้เต็มปากกว่านี้คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และเมื่อถึงเวลาที่โครงการสนับสนุนให้นักออกแบบและอาจารย์ นักวิชาการ ลงพื้นที่เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการหมดลง หรือไม่ได้สำคัญอย่างในปัจจุบัน ผู้ประกอบการจะยังสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องรอคอยให้มีคนมาออกแบบลายใหม่มาให้ เพราะถึงแม้ผู้ประกอบการจะไม่มีความรู้ในการออกแบบ แต่ผู้ประกอบการเอง ยังมีทักษะฝีมือในการผลิต เป็นทุนเดิมไว้ใช้สร้างงาน เมื่อมาประกอบเข้ากับองค์ความรู้ในการผลิตใหม่ๆ ผู้เขียนเชื่อว่าผู้ประกอบการผ้าบาติกจะยังสามารถไปต่อได้ และสามารถสร้างสรรค์งานที่ร่วมสมัยได้ด้วยตนเอง จนกระทั่งส่งต่อไปสู่ช่างฝีมือรุ่นถัดไป

การอภิปรายผล (Discussion)

ผลงานการออกแบบและพัฒนาองค์ความรู้ผ้าบาติกแดนใต้ในครั้งนี้ ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในกระบวนการผลิตสำหรับผู้ประกอบการมากมาย แต่ในขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาที่ภาพรวมทั้งหมดของผลงาน ผู้เขียนยังรู้สึกว่าการใช้สิ่งที่ดีค้นมาทั้งการประดิษฐ์อุปกรณ์และกรรมวิธีใหม่ ๆ สำหรับการสร้างลวดลายในสัดส่วนที่ยังน้อยอยู่ เนื่องจากผู้ประกอบการยังไม่คุ้นชิน และจะต้องฝึกพัฒนาในเรื่องความคิดสร้างสรรค์และการลองผิดลองถูก จึงอาจจะต้องให้เวลาในการปรับตัวเพื่อลองการผลิตในรูปแบบใหม่ๆ จึงจะมีผลงานบางส่วนที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ขึ้นเอง ให้ผู้ประกอบการได้เห็น จึงถือเป็นการเริ่มต้นนำร่องให้ผู้ประกอบการใช้เป็นตัวอย่าง และเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้และทดลองทำเอง จึงอาจจะต้องใช้เวลาในการสร้างทักษะอย่างค่อยเป็นค่อยไปให้แก่ผู้ประกอบการ และถึงแม้ว่าในการพัฒนาองค์ความรู้ครั้งนี้ ผู้เขียนเองมีความคิดที่จะเริ่มต้นใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และลดการใช้ทรัพยากรในการผลิตลงบางส่วน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้นในกลุ่มผู้ประกอบการผ้าบาติก ในทางกลับกันสิ่งที่ใช้พื้นที่กับงานบาติกของผู้ประกอบการ ยังคงเป็นเสียมื้ออยู่ ทำให้ประเด็นในเรื่องของความยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอาจจะยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ผู้เขียนจึงเกิดความคิดริเริ่มในการพัฒนาสีธรรมชาติเพื่อใช้ย้อมและพื้นที่ในงานบาติก สำหรับการพัฒนาถัดไปที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในเรื่องสีต่อการต่อยอดองค์ความรู้ในเรื่องเทคนิคการผลิตที่ได้กล่าวไว้ในการพัฒนาครั้งนี้

References

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม .(2562) .**โครงการพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ้าไทยสู่สากล(TAPROOT THAI TEXTILES:COMPLEX SIMPLICITY)** กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม .(2563) .**โครงการพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ้าไทยสู่สากล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 (TAPROOT THAI TEXTILES)** กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม.
- บรรเทา กุลหลัง. ผู้ประกอบการเจ้าของธุรกิจ ไทบาติก จังหวัดกระบี่ 2564. สัมภาษณ์. 25 ธันวาคม คีวีรี อริญารถ. 2558. **นวัตกรรมตราสินค้าแฟชั่นไลฟ์สไตล์ : ทู่นวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร สำหรับผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นเอเชีย** . วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริชัย จันทร์ส่องแสง. ผู้ประกอบการเจ้าของธุรกิจ ชัยบาติก จังหวัดภูเก็ต 2564. สัมภาษณ์. 20-21 กันยายน สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม. (2557) . **โครงการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม (การออกแบบเครื่องแต่งกายผ้าไทย) กิจกรรมการออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากลและค่ายวัฒนธรรมชุมชน (WEAVING DIALOG)** . กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม
- Jeffrey L.Rotman. (2003). *Journey to the underwater world*. Italy: White Star S.r.l.
- Joseph Macinnis. (1992). *Saving the oceans*. Hong Kong . n.p. .